

4. Цит. за: Дем'ян Г. Иван Вагилевич – историк і народознавець / Г. Дем'ян. – К. : Наук. думка, 1993. – 151 с.
5. Раушенбах Б. В. Сквозь глубь веков / Б. В. Раушенбах // Как была крещена Русь / Б. В. Раушенбах. – М. : Политиздат, 1988. – 233 с.
6. Карташев А. В. Крещение Руси святым князем Владимиром и его национально-культурное значение / А. В. Карташев // Русское зарубежье в год тысячелетия крещения Руси : сборник. – М. : Столица, 1991. – С. 32–41.
7. Козловский В. П. Вл. С. Соловьев об антиномиях средневекового религиозного мировоззрения / В. П. Козловский // Отечественная общественная мысль эпохи средневековья : Историко-философские очерки : сб. науч. трудов. – К. : Наук. думка, 1988. – С. 67–77.
8. Эко У. Имя розы : роман / У. Эко ; пер. с итал. ; послесл. Ю. М. Лотмана. – М. : Книжная палата, 1989. – 496 с.
9. Цит. за: Айзатулин Т. Между молотом Европы и наковальной Азии : Историческая память и самопознание / Т. Айзатулин // Родина. – 1993. – № 5–6. – С. 20–22.
10. Латынина Ю. Идея нации и идея империи : Несколько замечаний о книге К. Касьяновой “К вопросу о русском национальном характере” / Ю. Латынина // Знание – сила. – 1993. – № 4. – С. 70–80.
11. Бычков В. В. Малая история византийской эстетики / В. В. Бычков. – К. : Путь к Истине, 1991. – 408 с.
12. Сырцова Е. Н. Идея апокатастазиса в эсхатологии Григория Нисского / Е. Н. Сырцова // Отечественная философская мысль XI–XVII вв. и греческая культура. – К. : Наук. думка, 1991. – С. 146–159.
13. Послання Патріархів Східної Вселенської Церкви про Православну Віру проти протестантства та англіканства, 1723 року // Відкрита бібліотека святоотцівської літератури Agios. – Режим доступу : http://agios.org.ua/uk/index.php/Послання_патріархів_Східної_Вселенської_Церкви_про_Православну_віру_1723_року.
14. Кротов Я. Несвобода Христова / Я. Кротов. – Режим доступу : <http://yakov-krotov.livejournal.com/1138402.html>.
15. Успенский Б. А. Этюды о русской истории / Б. А. Успенский. – С. Пб. : Азбука, 2002. – С. 145.
16. Иероним Кайсевич и Петр Семенов – Богдану Яньскому, 12 мая 1838 г., из Рима. Smolikowski, П, 127. – Режим доступу : http://az.lib.ru/w/weresaew_w_w/text_0220.shtml.
17. Костомаров М. “Закон Божий” (Книга буття українського народу) / М. Костомаров. – К. : Либідь, 1991. – 40 с.
18. Повесть временных лет // Памятники литературы Древней Руси : XI – начало XII века / сост. Л. А. Дмитриев, Д. С. Лихачев. – М. : Художественная литература, 1978. – Т. 1. – С. 181–183, 233–235, 241–243.
19. “Слова” Серапиона Владимирского / подгот. текста, пер. и коммент. В. В. Колесова // Памятники литературы Древней Руси. XIII в. – М., 1981. – С. 440–455.

The article examines the stages of transformation of Ukrainian Christian eschatological mentality (Rus – Malorussia – Ukraine), caused by collisions of history and expression. A view, which since the invasion of the Mongol-Tatars in Kyiv Rus there special historioscific concept of “God’s punishment for sin” and voluntary acceptance of their (“kenosis”) as a sign of liberation and exaltation “in the glory” in coming Kingdom of God.

Key words: *mentality, eschatology, Orthodox Christianity, Kyiv Rus, Malorussia, Muscovy, Ukraine.*

УДК 1(091): 14

ББК 87.3

Ірина Ленард-Криськів

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КРИТЕРІЇВ ВІДКРИТОСТІ Й ЗАКРИТОСТІ СУСПІЛЬСТВА ДО АНАЛІЗУ КОНЦЕПЦІЙ НОВІТНЬОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ФІЛОСОФІЇ

У запропонованій статті аналізуються особливості новітньої української політичної філософії. Характеризуються критерії відкритості й закритості людського суспільства. Зазначені критерії залучаються для дослідження філософських концепцій В.Липинського та Д.Донцова.

Ключові слова: *егалітаризм, елітаризм, економічна незалежність, свобода слова, нездатність до інновацій, альтернативність ідей і позицій, ідейний догматизм.*

Ґрунтовний аналіз критеріїв відкритості й закритості суспільства, сформованих у західноєвропейській філософії, надзвичайно важливий для осмислення української філософської думки і, у зв'язку із цим, для розуміння тих змін і трансформацій, які відбуваються в сучасному українському суспільстві. Необхідно збагнути, чому “в Україні домінують цінності закритого суспільства, не надто готового до змін” [1, с.8]. Чи не пов'язано це з доктринами українського націоналізму, які обстоювали М.Міхновський, Д.Донцов, М.Сціборський та інші? Пошук відповідей на ці та інші запитання є **метою** й завданнями статті.

Представники новітньої української політичної філософії В.Липинський і Д.Донцов по-своєму розуміли, яким повинно бути українське досконале суспільство: відкритим чи закритим. Так, В.Липинський схилився до думки, що майбутнє українське суспільство має бути суспільством відкритого типу, а Д.Донцов, навпаки, обстоював концепцію суспільства закритого типу. Серед сучасних українських науковців питаннями відкритості й закритості суспільства займаються такі дослідники, як: Я.Грицак, В.Фесенко й Д.Сепетий.

Аналізуючи концепції українських мислителів, слід сказати, що вони певною мірою збігаються із поглядами представників західноєвропейської філософії, а саме: А.Бергсона, К.Поппера та Дж.Сороса.

А.Бергсон поділяє людське суспільство на два типи: відкрите й закрите. Відповідно, вказані типи характеризують два види моралі (відкрита й закрита) і два типи релігії (статична й динамічна). Основним критерієм поділу суспільства мислитель уважав існування в людини двох видів душі. А.Бергсон говорив про те, що закрита душа – це “соціальне я”, а відкрита – “вільне я”.

“Соціальне я” являє собою біологічне начало в людині, а закрите суспільство – це біологічне співіснування індивідів. Таким чином, закрита мораль направлена на забезпечення існування закритого суспільства, а статична релігія, у свою чергу, – на підтримку закритої моралі. Статична релігія базується на переживаннях людини, на почутті тимчасовості життя, що веде особистість до відсутності бажання працювати на благо закритого суспільства. Тому статична релігія виконує функцію примирення людини з існуючим суспільством.

На відміну від “соціального я”, “вільне я” – це духовне начало людини, яке об'єднує всіх людей в єдине ціле – відкрите суспільство, незважаючи на національні й громадянські кордони. Динамічна релігія існує у відкритому суспільстві й звертається до всього людства. Вона виникає завдяки скеруванню людської душі на навколишнє оточення з його соціальними установками. Цей тип релігії орієнтований на закріплення в людини позитивних емоцій.

Особливості релігії А.Бергсон розглядає з перспективи обґрунтованих ним концепцій закритого й відкритого суспільства. “Закрите суспільство – це суспільство, члени якого тримаються разом... Таким є людське суспільство, яке щойно вийшло з лона природи. Людина була створена для цього суспільства, як мурашка для мурашника” [2, с.255].

К.Поппер стверджував, що теорія відкритого суспільства є “філософською концепцією”, або “альтернативою для суспільства майбутнього”. Характеризуючи концепцію мислителя, варто сказати, що в ній подано опис суспільства з онтологічної, аксіологічної й епістемологічної точок зору. Указані принципи в різних перспективах показують те, яким різновидом буття є певне суспільство, що містить у собі основні ідеологічні й моральні цінності. У відкритому суспільстві, за К.Поппером, влада вибирається більшістю. Отже, К.Поппер уважав, що “перехід від закритого суспільства до відкритого є найбільшою революцією в історії людства” [3, с.159].

Дж. Сорос наголошував на тому, що концепція відкритого суспільства не стала ще загально визнаною. Більше того, вона виявилася нелегкою для зрозуміння й використання в ролі політичного принципу. Однак заслуговує на увагу і її подальший розвиток.

Концепції відкритості й закритості суспільства західноєвропейських мислителів перекликаються з концепціями українських мислителів новітньої доби. І тому ґрунтовний аналіз цих питань є важливим і необхідним для розвитку сучасного українського суспільства.

В. Липинський уважав, що здобуття Україною державної незалежності можливе через попереднє спадкове монархічне правління. На його думку, гетьман є своєрідним “національним прапором” [4, с.717], живим символом України, навколо якого гуртується все населення, а головним чинником державного будівництва є, на погляд мислителя, установлення правової монархії в традиційній гетьманській формі. Але ця монархія, як уважав В. Липинський, суттєво відрізняється від російської, що спиралася на насилля й необмежену владу царя, а також від польської, де король завжди був маріонеткою шляхти. За В. Липинським, можливими формами політичної організації українського державотворення є:

- 1) демократія з республікою;
- 2) охлократія з диктатурою;
- 3) класократія з правовою (законом обмеженою) монархією.

Найбільш придатною для України, зазначав учений, є остання форма. В. Липинський це пояснює тим, що вибори до демократичної республіки (парламенту) – політична бутафорія. Для українського руху, уважав він, гасла демократії й громадянського суспільства можуть стати фатальними, оскільки вони спричинять штучне копіювання демократії за взірцями інших країн, а політична культура однієї нації не може бути механічно перейнята іншою.

Український мислитель чітко вказував на те, що всі егалітаристські концепції можна розділити на два типи:

- 1) ті, що засадничо у своїх теоріях виходять із природної рівності людей і прагнення її дотримання в суспільстві;
- 2) ті, що, визнаючи першопочаткову неоднорідність природних здібностей людей, прагнуть соціальної рівності [5, с.103].

Розшарування на людські класи знаходиться в основі цивілізації й культури, яким початок дав момент протистояння. Ілюзія рівності в суспільстві видається рятівною від творчої активності аристократії. Таким чином, маси для збереження сталості своїх укладів воліють позбутись їхнього постійного збудника – еліти – шляхом “егалітаризації” на свій кшталт, за “типом найнижчим” [4, с.718]. Однак цей шлях, на думку В. Липинського, веде до матеріального й морального зубожіння, національної деградації. Отже, запорукою національного розвитку може стати лише вирівнювання “по типу найвищому”, тобто максимальне напруження спільних зусиль визнання й вшанування авторитету власної аристократії. “Нація – зорганізована людська маса, упорядкована меншиною добірних індивідів” [6, с.723].

Таке розуміння ролі аристократії зумовлює її конструктивний статус: функціональні властивості еліти у творенні нації та збереженні усталеної структури суспільства. Це твердження є характерним для мислителів, які дотримуються егалітаристської парадигми, і вихідним принципом теоретичних побудов яких є теза про те, що всі нації утворювалися й оберігалися добірною меншістю (аристократією) і ніколи – масами.

За переконанням В. Липинського, основною умовою створення української державності є єдність: релігійна, регіональна, політична, організаційна, національна. Справу української державності завжди губила відсутність єдності між українцями (гали-

цько-наддніпрянський антагонізм). Здобуття державності багато в чому залежить від організації провідної верстви, від її згуртованості. Але потрібно спочатку виплекати її. Народ, що не вміє відтворити й виховати власних “панів”, тобто провідної верстви, змушений навіки коритися чужим панам [6, с.730]. Учений обстоює ідеї єдності, віри й справедливості, любові до людей і землі, як найбільш фундаментальні цінності українського духу, що мають утілюватись у державність.

Як показують сучасні українські дослідники спадщини В.Липинського, він відштовхувався від елітистських положень щодо біологічних законів нерівності та “асиметрії природного життя, які виявляються також у житті суспільства” [9, с.9]. З потреб соціальної взаємодії органічно виростають різні верстви, групи й класи. Аналогічно до того, як із зернинки виростає рослина з корінням, стовбуром, гілками й кроною, так само органічно відбувається й диференціація соціального життя, формуються верстви, які беруть на себе функції організації управління суспільними справами. Тобто міркування українського мислителя аналогічні традиційним тезам елітизму, але “прив’язані” до умов України, тому вони містять і певні особливості, породжені часом і місцем походження.

Попри очевидні ознаки патріархально-романтичного утопізму, консервативних орієнтацій українського прихильника елітизму, у його соціальних концепціях помітний вплив популярних тоді марксистських витлумачень суспільних відносин, що відбилося, зокрема, в його концепції “класократії”, у якій ірраціонально-віталістичні установки його світогляду поєднувалися з частково марксистськими економічно-детерміністськими поглядами на суспільне управління, владу, панування [8, с.172].

І все ж таки специфічний елітизм В.Липинського все одно виступав на перший план. Це стосується, насамперед, його протиставлення елітним масам. Він розрізняє три типи еліт за способом організації управління суспільством: охлократію, класократію й демократію. Організація управління вирізняється, у свою чергу, способом відносин між активними й пасивними елементами в суспільстві. Різні типи еліт можуть перебувати при владі за різних політичних режимів. Зокрема, монархія може правити під час панування й охлократичної, і класократичної, і демократичної еліти.

Симпатії В.Липинського на боці класократичного типу еліт, коли соціальні групи визначені, сформовані, існують “органічні класи”, які склались у результаті розвитку матеріальної культури. Взаємини між елітою й масою визначаються їх належністю до певного класу й становищем, яке вони в ньому займають. Для класократичного суспільства характерна спільна для всіх віра в божественні закони, спільна громадська мораль, яка заохочує трудову активність, високий рівень розвитку техніки й духовності, і, що особливо важливо, – високий моральний авторитет “національної аристократії” [6, с.731], яка у своїй діяльності керується встановленими законами. В.Липинський чітко підкреслював “органічність”, “природність” таких форм взаємин у суспільстві, коли легітимна еліта керує масами за згодою останніх на ґрунті спільних моральних засад. Такі взаємини він хотів бачити в Україні.

Провідна верства, або еліта, за В.Липинським, відрізняється від маси здатністю до усвідомлення власних інтересів, до сприйняття державотворчих форм, до перетворення ірраціональних бажань в ідеологію, накреслення національних завдань. Адже “стихийне хотіння даної групи, не усвідомлене нею, поки ця група не має свідомості себе і своїх бажань, то її хотіння дремає і ніякими проявами руху, проявами сили не дає про себе знати ... аж поки в певний історичний момент певна частина цієї групи не усвідомить собі свого стихійного, досі не усвідомленого хотіння. З того моменту досі пасивна група стає групою активною, її хотіння, досі не усвідомлене, хотіння стихійне, сліпе стає свідомим хотінням, свідомою волею, здатною творити діла” [9, с.10]. Неважко побачити в цьому уривкові переплетення традиційних західноєвропейських елітистсь-

ких визначень “політичного класу” з марксистським ученням про класову свідомість, про перетворення з “класу-в-собі” в “клас-для-себе”. Отже, мав рацію М.Шаповал, коли звинувачував В.Липинського в тому, що він “виробляє програму українського монархізму на класовій основі” [5, с.94]. Певний елітизм був притаманний працям Липинського, проте домінували все ж таки ідеї традиційного елітизму, намагання в елітистському дусі представити соціальні суперечності й протистояння тогочасного українського суспільства знайти вихід зі складної історичної ситуації для України.

Отже, теорію еліти В.Липинський нерозривно пов’язує зі своїм ученням про націю й державу. Він виступає продовжувачем макіавеллівської традиційної європейської філософської та соціологічної думки, у якій відстоювалася ідея, що невід’ємним атрибутом будь-якої соціальної системи є наявність вищої, привілейованої верстви суспільства. Попри той факт, що український мислитель не посилався на праці своїх попередників й однодумців, можна розглядати його в одному ряду з видатними теоретиками елітизму. Тим більше, що навіть понятійно-термінологічний зв’язок указує на належність В.Липинського до прибічників сучасного макіавеллізму.

Різноманітність суспільних форм пояснюється неоднорідністю природи еліти. Політичний устрій нації в кожен історичну епоху визначає характер стосунків між елітою й масами. Саме таким способом визначаються можливості застосування критеріїв відкритості чи закритості суспільства. На думку мислителя, маси повинні бути підпорядковані еліті. Однак еліта (меншість), з одного боку, має керувати масою (більшістю), проте найдосконаліший варіант – об’єднання людей і влада демократії як характерні особливості відкритого суспільства. Позитивна роль аристократії – у вправному керуванні масами, але важливо, щоб не було ознак авторитаризму, який є притаманним для закритого суспільства.

Таким чином, аналізуючи й підсумовуючи концепції В.Липинського, слід відзначити, що доки в суспільстві переважають консенсусні тенденції між елітою та масами, доти це суспільство перебуватиме в стабільному стані. Еліта української нації тлумачилася ним як спільнота, до якої належать люди, що мають освіту, володіють певними навичками, вміннями, є вихованими й усебічно розвиненими, повинні й навіть зобов’язані бути на керівних посадах у своїй державі. Однак указана ланка має не просто керувати, не просто, так би мовити, займати високі крісла, але й дбати про тих людей, ту масу, яка їх вибрала. Проаналізувавши наведені вище слова, виникає думка: а чи не має відповідна ситуація безпосереднього відношення до нашого часу, нашої рідної, української проблеми розвитку суспільства?

Справді, українська політична ситуація ХХІ століття – це питання, яке, звичайно, хвилює кожного громадянина, кожного члена нашого суспільства. Проблема полягає в тому, що владу обирає саме маса, прості люди, працівники різних сфер, які прагнуть кращого майбутнього для себе й своїх дітей. Хочуть, щоб і до їхньої думки прислухалися високопосадовці, щоб і їхні буденні потреби були почуті й хоча б трішки підтримані. Але, на жаль, бачимо, що нам ще треба йти і йти до цього!

Чітко бачимо, що В.Липинський у своїх працях відстоював привілеї саме відкритого суспільства, суспільства, яке може й має запозичувати найкраще від світової громадськості для благополучного розвитку, кращого життя своїх людей. Думки й обґрунтовані ідеї цього видатного мислителя є, безперечно, цінними й актуальними для нас.

Виникає питання: які концепти розвитку суспільства характеризує Д.Донцов, які спільні й відмінні ознаки між його поглядами й поглядами В.Липинського і, нарешті, чим вони є корисними для нашого сучасного суспільства?

Уся доктрина Д.Донцова ґрунтується на римському праві або організованості римської держави. Проте це не завадило мислителю бути українським національним ідео-

логом й активно впливати на тогочасний і сучасний політичні процеси, зокрема на український націоналістичний рух, який розвивався в 30–50-х роках ХХ століття [11, с.415].

Безперечно, соціальні катаклізми в суспільстві, що були викликані першою світовою війною й подіями, які відбувалися після неї, давали можливість Д.Донцову зробити висновок про ірраціональний хід історичного процесу, про неможливість розумово вплинути на події, що відбувалися навколо. Проте Д.Донцов стверджує думку про неспроможність розуму взагалі, про те, що не розум, а воля є рушійною силою розвитку суспільства [12, с.323]. Він піддає критиці також історизм, просвітництво, ідеї ліберального індивідуалізму та соціального партикуляризму. А принцип ірраціоналізму вчений застосовує під час аналізу; феномену нації. На його погляд, підсвідоме, ірраціональне відіграє вирішальну роль у житті нації, яка, у свою чергу, є вінцем розвитку людського життя. І не індивідуум, а нація мусить бути об'єктом турбот держави і суспільства [10, с.39].

Зокрема, український мислитель вважає, що у взаєминах між націями діє універсальний закон боротьби за існування. Теорія Ч.Дарвіна з'ясовує поступ перемогого сильнішого над слабшим у постійній боротьбі за існування. Отже, застосовуючи теорію Ч.Дарвіна, Д.Донцов доходить висновку, що в боротьбі за існування перемагають сильніші нації, які мають право панувати над слабшими. Така позиція об'єктивно виправдувала агресію сильного проти слабкого, агресію націй сильних проти націй слабких. Подібно до того, як у марксизмі теорія класового антагонізму оголошувала боротьбу між класами, позиція соціал-дарвінізму, на якій стояв Д.Донцов, оголошувала непримиренними, антагоністичними взаємовідносинами націй. Таким чином, Д.Донцов фактично визнав право сили закону життя націй [11, с.415]. Тому, як справедливо зазначив В.Лісовий, утвердження антагонізму між націями призвело політика до позиції боротьби не проти зла в людях, а проти самих людей, не проти чогось поганого в іншій нації, а проти самої нації. Звідси випливало виправдання політики національного гноблення за принципом “перемагає той, хто сильніший”.

Волонтаризм у філософії привів Д.Донцова до заперечення будь-яких закономірностей у взаємовідносинах між націями, до свавілля як принципу, що визначає ці взаємовідносини.

Д.Донцов стверджував, що природа й історія не знають рас агресивних і неагресивних. На його думку, є лише раси сильні й слабкі. “Раси сильні визволяються, коли вони підбиті, і розширюються за рахунок слабких, коли є вільними; раси слабкі – або спромагаються лише на спазматичний бунт (коли вони під ярмом), або роздаровують своїм ворожим меншостям національні, культурні та всілякі інші автономії (коли вони є вільними)” [9, с.7].

Культ сили, волонтаризм та ірраціоналізм є тими теоретичними постулатами, з яких виходить Д.Донцов, створюючи свою політичну філософію. У вітчизняній українській літературі справедливо зазначається, що такий підхід збіднює його політичну філософію, робить її поверховою.

Концепція націоналізму Д.Донцова включає ідею панівної нації, нації, що покликана панувати над іншими націями, расами й народами. Ця ідея не випадкова в його світогляді. Вона іманентно присутня в доктрині мислителя, є невід'ємною її складовою. “Нація, яка хоче панувати, – пише Д.Донцов, – повинна мати і панську психіку народу-володаря”. “Фанатизм” і “примус”, а не “ніжність” виконують основну функцію в суспільному житті, і їх місце не може лишитися не зайнятим [10, с.31]. Не займемо ми, займе хтось інший. Природа не зносить порожнечу. Д.Донцов, фактично, обґрунтовує ідею націократичної диктатури, відомої в літературі як “інтегральний націоналізм”.

Ідея національної диктатури в Д.Донцова перегукується з його концепцією національної еліти. Учений вважає, що однією з причин занепаду козацького панства, рис, що формували психологію панів серед певних верств козацтва, було те, що козацька еліта увібрала в себе демократичні ідеї. Унаслідок цього козацьке панство виховувало в собі не лицарські інстинкти, а інстинкти підвладного демосу. “Лише коли психічні прикмети верстви підвладної стають прикметами верстви правлячої – в суспільстві настає катастрофа” [10, с.14].

Д.Донцов у цьому контексті виступає одним із найяскравіших представників і виразників націоналістичного руху в Україні кінця ХІХ–ХХ ст. Варто зазначити, що діяльність Д.Донцова посідає важливе місце в розвитку української політичної філософії. Упродовж усього творчого життя мислитель популяризував українську історію, культуру, літературу. Щодо філософії, можна констатувати, що всі філософські погляди Д.Донцова були підпорядковані найвищій меті в його світогляді. Цією метою була нація, початок і кінець усіх його теоретичних рефлексій, єдина реальна монада історії та культури, незаперечний критерій істини. Тому задля втілення своєї мети Д.Донцов використовував усі засоби, які, на його думку, могли б працювати на ідею націоналізму. Мислитель вивчав та аналізував філософські погляди Стародавнього світу, Нового часу, сучасні йому філософські течії, проблеми радикалізму російської революційної інтелігенції, яка проголосила своїм девізом фразу: “усе, або нічого”.

Той факт, що в доктрині Д.Донцова неможливо чітко визначити ті чи інші межі або напрями, призвів до використання в його теорії певних еkleктичних побудов, що практично втілювалися в крайній формі національного радикалізму. Той національний радикалізм, за Д.Донцовим, необхідно трактувати, виходячи з положення, що не може існувати тези, яку було б неможливо підкорити суб’єктові політичної дії методом руху до спрощення розв’язання проблеми й граничним її загостренням для швидшого й ефективнішого вирішення. Філософ, як послідовний і незаперечний прихильник ідеї незалежної авторитарної української держави, боровся проти будь-яких проявів москвофільства в Україні [12, с.325]. Таким чином, можна дійти висновку, що у сфері політичної філософії України кінця ХІХ–ХХ ст. постать Д.Донцова була, з одного боку, широковідомою й впливовою, а з іншого – найбільш контроверсійною.

Прихильники доктрини українського філософа стверджують, що він є родоначальником ідеології українського націоналізму, а критики творчості мислителя вважають, що певні постулати його ідеології принижують гідність окремо взятого індивіда, протестують проти поділу суспільства на верстви й мають ще чимало зауважень до його діяльності.

Для Д.Донцова націоналізм – це внутрішньо, органічно притаманне народові прагнення зберегти свою неповторну індивідуальність і духовність, тобто захистити й утвердити свою самобутність, своє особнє українське “Я”. Це світоглядний, україно-творний, будівничий націоналізм і аж ніяк не руйнівний. Він поклав початок новому типу української людини – “людини нового духу”, що не лише “знає”, “яка мета нації”, “як здобути свою мету”, але й “хоче” й здатна “довершити цей процес”, реалізувати поставлену мету [13, с.8].

Філософський аспект світогляду Д.Донцова часто характеризують як ірраціональний, однак це не відповідає дійсності. Філософ ставив під сумнів здатність розумових аргументів, але тільки тоді, коли йшлося про глибинні, екзистенційні основи нації. За інших обставин він неухильно стверджував, що національна ідея лише тоді увірветься як могутній чинник у життя, коли в ній будуть поєднані чуттєва й розумова частини, коли інтелект буде міцно сполучений з народним інстинктом і сумлінням. А це можливо лише за умови, “коли зміст ідеї, коли національний ідеал не є чужий, абстрактно виведений та їй накинтий, інакше він не запалить в її серці вогню захоплення” [11, с.420].

Узагальнюючи вищевикладене, варто зазначити, що проблема суспільства й особливо його закритості чи відкритості є надзвичайно важливою як для світової громадськості, так і для нашої держави. Ідеї В.Липинського, який був прихильником відкритого суспільства, безперечно, гідні уваги. Нам, українцям, варто замислитися над тим, що співпраця, взаємодія влади й простих людей є обов'язковою. Необхідно намагатися брати, запозичувати все найпродуктивніше, найрезультативніше від інших суспільств. Злагоджена робота, гідно обдумані дії обов'язково приведуть до запланованих результатів. На противагу В.Липинському, Д.Донцов був прихильником суспільств закритого типу. Тобто тієї соціальної моделі, яка пропонує виключно свої, націоналістичні дії, власний розвиток, який ні в якому разі не має бути запозиченим від когось. Таким чином, нам самим потрібно вирішувати, яких концептів дотримуватись. Проте, з іншого боку, можливо, їхнє поєднання є найбільш ідеальною моделлю розвитку сучасного українського суспільства.

1. Грицак Я. Страсті за націоналізмом: стара історія на новий лад / Я. Грицак // Критика. – К., 2004. – 352 с.
2. Bergson A. The two sources of morality and religion / A. Bergson. – New York, 1946. – 456 с.
3. Поппер К. Соціальна революція / К. Поппер // Відкрите суспільство та його вороги : у 2 т. – К., 1994. – С. 157–178.
4. Липинський В. Націоналізм, патріотизм і шовінізм / В. Липинський // Хроніка. – 2000. – № 39–40. – С. 717–719.
5. Осташко Т. В'ячеслав Липинський: державник, політик, учений / Т. Осташко // Історичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 92–106.
6. Пизюр Є. В'ячеслав Липинський і політична думка західного світу / Є. Пизюр // Хроніка. – 2000. – № 39–40. – С. 720–733.
7. Липинський В. Лист до генерала Зелеського : 1927 / В. Липинський // Сучасність. – 1969. – Ч. 9. – Верес.– С. 116–119.
8. Тукаленко І. “Безхребетні” країни Ортеги-і-Гассета та В. Липинського / І. Тукаленко // Молода нація (альманах). – 1998. – № 8. – С. 172–178.
9. Резнік В. Д. Донцов і В. Липинський в історії України: порівняльний аналіз / В. Резнік // Історія України. – 2004. – № 10. – Березень. – С. 6–10.
10. Донцов Д. Історія розвитку української державної ідеї / Д. Донцов // Товариство “Знання” України. – 1991. – 48 с.
11. Донцов Д. Криза європейської культури й Україна / Д. Донцов // Хроніка. – 2000. – Вип. 39–40. – С. 415–426.
12. Донцов Д. Формотворчі ідеї правлячої верстви / Д. Донцов // Дух нашої давнини. – Дрогобич, 1991. – С. 239–326.
13. Ідзьо В. Дмитро Донцов – феномен національного усвідомлення: історико-філософське дослідження націоналізму / В. Ідзьо // Мандрівець. – 2004. – № 2. – С. 2–8.

In this paper there are analyzed the peculiarities of recent Ukrainian politic philosophy. There are characterized the criterions of the human society opening and closing. These criterions are enlisted for the researching of philosophic V. Lypynskyi and D. Dontsov conceptions.

Key words: *egalitarianism, elitism, economic independence of ideology, freedom of speech, inability to innovations, alternation of ideas and positions, idea dogmatism.*